Henk Sloetjes met pensioen
| een terugblik

Fred Poelma[1], Henk Sloetjes[2]
[1]Instantie voor Dierenwelzijn Utrecht, f.g.j.poelma@uu.nl,
[2]Hoofd Dierverzorging en Biotechniek, Wageningen Bioveterinary Research – Lelystad, henk_sloetjes@hotmail.com

Henk Sloetjes is met pensioen gegaan en we willen graag aandacht besteden aan deze markante figuur, die onder andere binnen de toenmalige Biotechnische Vereniging (BV) een belangrijke rol heeft gespeeld. 25 november 2021 was de laatste werkdag van Henk en eerste Kerstdag ging hij officieel met pensioen na 41 jaar werkzaam te zijn geweest in het dierexperimenteel onderzoek. Samen met Henk kijken we terug.

Van huis uit (veehouderij) heeft Henk al vroeg belangstelling gekregen om met dieren te werken. Toen er een vacature vrij kwam in Rotterdam bij het toenmalige Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI), hoefde Henk niet lang na te denken. En zodoende is Henk in 1980 in Rotterdam begonnen als junior in de dierverzorging. Toentertijd stond de opleiding voor proefdierverzorgers of biotechnici nog in de kinderschoenen en er was nog geen proefdierkundige opleiding. Je leerde het vak in de praktijk. Hier wil ik even stilstaan bij twee pioniers waar we schatplichtig aan zijn, namelijk Ben Kruyt en Bert van Zutphen, die voor de ontwikkeling van respectievelijk de proefdierverzorging/biotechniek en de proefdierkunde veel betekend hebben. De werkverdeling was toen nog heel versnipperd, er was nog duidelijk onderscheid tussen het werk van proefdierverzorgers enerzijds en zoölogisch-analisten anderzijds. Ook de uitvoering van dierproeven en huisvesting van proefdieren gebeurde vaak verspreid over verschillende onderzoeksafdelingen.

In 1981 is Henk begonnen in de nieuwbouw van het CDI in Lelystad. Het huidige WUR Bioveterinary Research instituut (voormalig CDI) doet onderzoek aan de gezondheid van dier en mens door preventie en bestrijding van dierziekten (o.a. ontwikkeling van vaccins). In 1982 werd Henk hoofd van de Afdeling Dierverzorging en Biotechniek (DB). Dit moest een onafhankelijke en zelfstandige afdeling worden. Aanvankelijk was er veel weerstand bij de onderzoekers om een deel van hun onderzoek over te dragen aan mensen die bij Henk op de afdeling werkten. In het begin verliep de communicatie nog een beetje stroef. Zo kon het gebeuren dat een onderzoeker op eigen initiatief een dier uit de stallen haalde voor onderzoek/sectie en de dierverzorgers er de volgende dag achter kwamen dat er een dier ontbrak. Uiteindelijk is het belangrijk om te laten zien dat je een aantal werkzaamheden beter kunt uitvoeren dan de onderzoeker. Het duurde even, maar na vijf jaar was de

weerstand voorbij en kregen de onderzoekers vertrouwen in de medewerkers van Henks afdeling. Er is nu een ideale situatie ontstaan. De afdeling van Henk richt zich nu vooral op de kerntaken. Vanuit de eigen discipline worden experimenten zelfstandig uitgevoerd en worden de resultaten van metingen (o.a. d.m.v. telemetrie) digitaal verwerkt en naar de onderzoeker gestuurd. Zowel proefdierverzorgers als biotechnici zijn nu van het begin af aan betrokken bij de opzet en uitvoering van de dierproeven en worden ook betrokken bij de bespreking van de resultaten. De afdeling is echt autonoom. Medewerkers worden opgeleid en geleerd om 'te kijken met de ogen van een onderzoeker' en 'te handelen met de handen van de onderzoeker.' Uiteindelijk wint de kwaliteit en de betrokkenheid van de medewerkers het vertrouwen van de onderzoekers.

Een unieke faciliteit binnen WBVR is de High Containment Unit (HCU). Hier kan onderzoek uitgevoerd worden onder Bio-Safety Level (BSL) 3 en 4. Daar kan dus gewerkt worden met zeer besmettelijke pathogenen, waartegen (nog) geen bescherming en/of behandeling beschikbaar is. De afdeling van Henk beheert en exploiteert de Nationale Zoönose Unit. Op deze humaan BSL-3-afdeling wordt onderzoek gedaan aan en met zoönosen (zoönosen zijn infecties (o.a. virussen, bacteriën), die van dier op mens kunnen worden overgedragen en daar ziekten kunnen veroorzaken (bijvoorbeeld Q-koorts (van geit naar mens) of covid (mogelijk van een vleermuis afkomstig)). Dit soort onderzoek stelt hoge eisen aan de veiligheid (vanwege de hoge gezondheidsrisico's), en dieren en experimenten worden daarom onder extreem hoge inperkingsniveaus gehuisvest respectievelijk uitgevoerd. Zo is er onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van vaccins tegen het West Nile-virus en het Rift Valley-virus en momenteel wordt er ook onderzoek gedaan naar SARS-CoV-2 (in het hamstermodel).
Vroeger was hygiëne en standaardisatie belangrijk, maar tegenwoordig wordt daarnaast ook veel nadruk gelegd op groepshuisvesting, bedding en kooiverrijking binnen een HCU-proefdierverblijf, waarbij toch de standaardisatie hoog in het vaandel staat. Met deze combinatie kan met een minimaal aantal proefdieren zeer betrouwbare informatie worden verzameld, waarbij het welzijn van de dieren centraal staat.

Henk is negen jaar voorzitter geweest van de BV in de periode van 2000 – 2010. In deze periode heeft hij een groot aandeel gehad in de samenwerking tussen BV en NVP, maar samenvoeging was in die tijd nog niet aan de orde. Toentertijd was het standpunt van de BV: we willen wel veel samenwerken, maar nog niet direct samenvoegen om de eigen identiteit van de BV te behouden (focus op biotechniek, proefdierverzorging). Later heeft Henk toch aan de wieg gestaan van de fusie tussen BV en de Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde (NVP) en de geboorte van DALAS. In 2018/2019 heeft Henk als kwartiermaker samen met Catriene Thuring (namens de BV) en Martje Fentener van Vlissingen en Annette Louwerse (namens de NVP) gesprekken gevoerd om te komen tot een fusie tussen de twee verenigingen. "Uiteindelijk zijn we bij elkaar gekomen en ben ik blij dat ik mijn bijdrage heb kunnen leveren aan de fusie van de twee verenigingen en de geboorte van DALAS!"

Voor de rest van het artikel heb ik Henk een aantal vragen gesteld.
Hoe ziet het er over vijf à tien jaar uit? Worden er dan nog dierproeven gedaan?
"Ik verwacht dat er nog steeds dierproeven worden gedaan, misschien in een andere vorm. Als dierexperimentele afdeling is het van vitaal belang om te zorgen dat je multifunctioneel blijft en kan inspelen op veranderingen. Een centrale faciliteit voor de huisvesting, verzorging en behandeling van alle gangbare laboratoriumdieren en landbouwhuisdieren, (inclusief gezelschapsdieren en wild life) en het uitvoeren van alle soorten dierstudies en biotechnieken. De afdeling DEAR voert dierstudies uit t.b.v. de onderzoeksgroepen van WBVR, maar ook voor externe opdrachtgevers, zoals internationale farmaceuten. Je hebt namelijk een bepaalde omzet nodig (ook extern) om deze kostbare faciliteiten (tot 60.000 euro/m2 (netto) in de lucht te houden, c.q. te kunnen exploiteren. Ik vind het heel belangrijk dat studieprotocollen vooraf met de uitvoerenden worden besproken en achteraf de resultaten worden geëvalueerd. Deze besprekingen, met name met externe partijen, zijn door de digitale technieken wel gemakkelijker geworden."

Als je nu terugkijkt, wat vind je belangrijk bij het diergezondheidsonderzoek?

"Ik vind een aantal zaken belangrijk:

- Goede zorg voor de proefdieren moet centraal staan, naast aandacht voor diegenen die de dieren verzorgen en behandelen.
- Goede kwaliteit van het dierexperimenteel onderzoek, resultaten moeten volledig, betrouwbaar en herhaalbaar zijn.
- De werkzaamheden binnen een dierexperimentele afdeling worden in teamverband uitgevoerd. Datvereist naast een professionele ook een persoonlijke manier van samenwerken.
- Dat motiveert mij en daar krijg ik energie van!
- Ik ben trots op mijn werk en het feit dat ik betrokken ben bij dierproeven. Daarbij zijn absolute voorwaarden dat het wetenschappelijk, maatschappelijk en ethisch verantwoord is."

"Het is ook belangrijk dat je je werk zo goed mogelijk en op een professionele manier doet. Dat houdt voor mij ook in dat we in Nederland zouden moeten komen tot 'Centres of Specialism', op het gebied van proefdiersoorten of soorten dierproeven. Volgens mij kun je met een dergelijke specialisatie een extra dimensie geven aan de 3V's. Ik onderstreep het beleid van de WUR om transparant te zijn over het feit dat de WUR dierproeven doet. De WUR heeft inmiddels de nationale 'Transparantieovereenkomst Dierproeven Nederland' ondertekend.
Met tegenstanders van dierproeven heb ik momenteel niet veel van doen. Dat heeft mogelijk ook te maken met het feit dat we in het veterinaire onderzoek vaak proeven doen met 'doeldieren' (bijvoorbeeld vaccinontwikkeling voor dieren). We staan wel altijd open voor een dialoog.
Vroeger, in mijn tijd als voorzitter van de BV, bij de Biotechnische Dagen in Veldhoven en ook in Egmond heb ik wel te maken gehad met tegenstanders van dierproeven. Maar ik heb altijd gepoogd het gesprek aan te gaan en ze een podium te bieden. Zo hebben we hen in Egmond ook de gelegenheid gegeven om daar hun zegje te doen.
In het verleden hebben we gedurende 10–15 jaar veel onderzoek in isolatoren gedaan, o.a. met kiemvrije dieren waarin dan een bepaalde factor werd onderzocht. Dat type onderzoek is nu helemaal over en uit. Tegenwoordig zie je een trend dat meer multifactorieel onderzoek gedaan wordt o.a. met dieren die een complete microflora hebben en die meer lijken op hun soortgenoten in het wild ('Wildlings', Biotechniek, 2020, 59/4 Ron Boot en Peter J. Heidt)."

Kan je een voorbeeld geven van wat je in je werk een belangrijk onderzoek/resultaat vond?

"Ja, de ontwikkeling van het DIVA-vaccin was toentertijd wel een doorbraak. Hierbij is het mogelijk om onderscheid te maken tussen veldtype antistoffen (in geïnfecteerde dieren) en antistoffen gericht tegen het vaccin (in gevaccineerde dieren). Daarnaast is er de afgelopen jaren een enorme ontwikkeling geweest in de DNA-technologie. Maar ook de ontwikkelingen op het gebeid van imaging en digitale gegevensverwerking bieden grote mogelijkheden voor ons vakgebied. Door de corona-epidemie merk ik wel dat er meer begrip is ontstaan voor het feit, dat we bij de ontwikkeling van een vaccin niet zonder proefdieren en dierproeven kunnen. Ik zou er wel voor willen pleiten om op de verpakking van een medicijn aan te geven, dat dit medicijn is ontwikkeld dankzij een x aantal proefdieren.

Ik kijk met dankbaarheid en plezier terug naar mijn werk bij de WUR-WBVR en het feit dat ik mezelf heb kunnen ontwikkelen als persoon en in mijn werk. Ik vind het fijn dat ik een bijdrage heb kunnen leveren aan het dierexperimenteel onderzoek. Wat ik het meeste ga missen zijn de mensen waar ik jaren mee heb samengewerkt en waarmee ik in teamverband gezamenlijke doelen hebben bereikt!
Nu ik met pensioen ga, kan ik meer tijd besteden aan mijn gezin en familie. Daarnaast ben ik sinds kort ook gids op de Markerwadden en ik verheug me er op om daar wat meer tijd aan te kunnen geven.
Mogelijk ga ik met oud-collega's een partijtje biljarten of tennissen en als corona het toelaat wil ik samen met mijn vrouw nog een paar reizen maken, o.a. naar Indonesië en Noord- en Zuid Amerika."